

JEAN ANOUILH

ORNIFLE

ali

SAPICA

(Naslov izvirnika: ORNIFLE OU LE COURANT D'AIR)

Komedija v štirih dejanjih

Prevedel: CIRIL KOSMAČ

Režiser: FRANCE JAMNIK Scenograf: ing. arch. NIKO MATUL

Kostumograf: MIJA JARČEVA

Glasba: BOJAN ADAMIČ

Lektor: prof. dr. ANTON BAJC

Osebe:

Ornifle	STANE SEVER
Fabrice, njegov nezakonski sin	DRAGO MAKUC
Machetu, njegov prijatelj	EDVARD GREGORIN
Grofica, njegova žena	{ SAVA SEVERJEVA SLAVKA GLAVINOVA
Gospodična Supo, njegova tajnica	IVANKA MEŽANOVA
Nénette, njegova sobarica	VIDA LEVSTIKOVA
Margueritte, Fabriceova zaročenka	DUŠA POČKAJEVA
Oče Dubaton	JURIJ SOUČEK
Profesor Galopin	JANEZ CESAR
Doktor Subites	BRANKO MIKLAVC
Novinarji	{ DUŠAN ŠKEDL VINKO PODGORŠEK
Glas v telefonu	JOŽE ZUPAN

Inspicient: Vinko Podgoršek

Razsvetljava: Vili Lavrenčič, Lojze Vene

Sepetalka: Hilda Benedičičeva

Odrski mojster: Vinko Rotar

Lasuljar: Anton Cencič

JEAN ANOUILH O SEBI

Nimam življenjepisa in vesel sem, da ga nimam. Rodil sem se 23. junija 1910 v Bordeauxu. Zgodaj sem prišel v Pariz, kjer sem po opravljeni srednji šoli poldrugo leto študiral pravo na pariški univerzi, dve leti pa sem delal v nekem reklamnem podjetju, kjer sem preživel učno dobo v preciznosti in v bistrumnosti; ta doba mi je nadomestila študij pesništva. Leta 1931, po »Hermine«, sem sem odločil, da bom živel samo od gledališča in majčkeno tudi še od filma. To je bila blaznost, vendar mi je dobro delo, da sem se zanj odločil. Uspelo mi je, da mi ni bilo nikoli treba zapisati se med žurnaliste in tudi pri filmu imam na vesti samo eno ali dve komediji ter nekaj na srečo že pozabljenih melodram. Zadnje čase svoja gledališka dela po navadi tudi sam režiram.

KOMEDIJA O SODOBNEM DON JUANU

»Večni trio iz leta devetnajst sto: mož, žena in ljubimec, a v ozadju še četrta figura — postelja, se nam zdi danes zastarel in nesodoben, če učinkuje na ogledalca samo kot klasična komedijska situacija in samo s pisateljevo besedo. Danes si želimo več sproščene živahnosti, večkrat celo bolj drznih dovtipov, vsekakor pa več prostodušnosti.

Dejstvo je: razvila se je nova gledališka zvrst, vesela igra nravi kot naslednica ,komedije nravi'. Ob rojstvu te ,vesele igre ali burke nravi' si moramo res čestitati, ali točneje ob njenem ponovnem vstajenju. Taka vesela igra ali burka nravi je namreč najčistejša molièrska tradicija.«

Tako sam Jean Anouilh ob svojem »Orniflu«.

In resnično: pri novi gledališki zvrsti gre za molièrsko tradicijo po komični efektivnosti, prostodušnosti, razbrzdanosti in sproščenosti, zlasti če si priključimo v spomin Molièrova zgodnja dela ali celo predmolièrsko farso.

V »Orniflu« je Jean Anouilh združil več elementov molièrskega izročila:

- burleskno sproščenost zgodnje Molièrove komedije;
- stilno in karakterno dovršenost zrele Molièrove komedije;
- do skrajnih meja poudarjeno upodabljanje karakterja — tipa, kakršne poznamo iz zrele Molièrove komedije, na primer »Ljudomrznik«, »Tartuffe« itd.;
- v našem primeru celo vsebinski motiv, čeravno Anouilh le-tega ni povzel neposredno po Molièru, ali točneje, samo po Molièru.

Za »Ornifla« slovstveni zgodovinarji radi zatrjujejo, da z ostalim Anouilhovim dramskim opusom nima veliko skupnega. Zlasti zato da ne, pravijo, ker se je Anouilh v »Orniflu« odpovedal filozofiji in napisal burleskni outsider. »Ornifle«, trde, je predvsem komedijsko in burleskno efektivno odrsko delo brez globljega smisla in brez filozofskega jedra.

Tem trditvam gotovo ni mogoče pritegniti. Predvsem ne drži, da Anouilhov dramski opus temelji, ali točneje, da je grajen na miselnih konstrukcijah, na filozofskih predpostavkah. Anouilhova odrska dela rastejo iz primarnih in elementarnih doživetij, ki jih avtor umetniško oblikuje z ustvarjalno močjo in žarom liričnega pesnika, s stilno dovršenostjo in šarmom, z moralno prizadetostjo, pa tudi s spretnostjo in drznostjo neprekosljivega komika, ki se ne ustraši tudi še tako poudarjenih in drznih burlesknh potez.

O tem pripoveduje sam: »Že lep čas se ukvarjam s pisanjem za gledališče in to z določenim uspehom, tako da mi je postalo že nekoliko nerodno. Toda nekateri kritiki so iznašli pomirjujoče pojasnilo in ugotovitvi, da sem spreten izdelovalec gledaliških besedil'. To čast si tudi v resnici lastim.

Oče mi je bil krojaški mojster prikrojevalec, preprost, a plemenit mož, ki je svojo obrt izvrstno obvladal in je bil na to zelo ponosen. Vedno sem sanjaril, da bi — če bi s svojim slovstvenim in gledališkim delom ne uspel — postal vsaj tako dober obrtnik, kot

T. Dela 5.1.1960

je bil moj oče. No, zdaj so mi moji kritiki to potrdili: sem dober 'fabrikant gledaliških iger'.

Toda brez napačne sramežljivosti: dobro obvladam tako rekoč svojo obrt. Ze dvajset let zabavam dobre Parižane s tem, da gledališkim igralcem vedno znova dobavljam pretveze in možnosti, da na gledaliških deskah igrajo Pavliho, kratkomalo in samo zato, da bi vsak večer pet sto ali šest sto Parižanom vsaj za tri ure pomagali pozabiti na dneve skrbi in na smrt. To je pa že čisto poštena in koristna obrt. In nikakor ni potrebno, da bi si nalagal še neke druge obveznosti in dolžnosti.«

Nikakor pa tudi ne drži, da bi v »Orniflu« ne bilo globljeja smisla in tehtnega jedra, kot skušajo dokazati Anouilhovi kritiki.

Ornifle je Don Juan dvajsetega stoletja: nemoralen in ciničen lopov, toda kljub vsemu cinizmu zaradi prostodušnosti, odkritosti in neke naivnosti v nekem smislu simpatičen. Kajti kot je Tartuffe nemoralen iz strasti, je Ornifle, se pravi Don Juan našega stoletja, nemoralen zaradi lahkomišelnosti in prostodušnosti. Toda ali ni cinični lov za užitkom ena izmed značilnosti sodobnega človeka? Nemara bi bilo lahko napisati tragedijo sodobnega brezdušnega lovca na užitke, a veliko težje je ustvariti komedijo o takem človeku. Toda to se je Jeanu Anouilhu posrečilo in njegova komedija o ciničnem nemoralnežu (točneje: človeku brez morale) 20. stoletja se je razrasla v duhovito, humorno in odrsko učinkovito gledališko mojstrovino. »Kdo razen Jeana Anouilha je do zdaj znal obup spremeniti v nasmeh, ne da bi pri tem zašel v frivolnost,« se sprašuje komentator »Ornifla« V. Schmidt. In nadaljuje: »Kakor se razrašča cinizem v našem času, so tudi Anouilhove formulacije postale ostrejše: njegov galski humor in njegov ostrí dovtip je po udarnosti in po humornosti zasenčil tako Oscarja Wílda kot Bernarda Shawa.«

Jean Anouilh v vsem svojem gledališkem opusu pravzaprav obravnava eno samo temo: ljubezen. Na tej poti je nujno moral priti do figure Don Juana. In enako nujno, kakor je moral do te figure priti, jo je moral občutiti in upodobiti s stališča svojega časa: sodobnemu Don Juanu ne gre več za ljubezen, marveč za užitek, za uživanje. Kako zelo se je Don Juan v teh stoletjih spremenil!

In resnica, da se je Don Juan, ta klasična personifikacija ljubezni, danes, v dvajsetem stoletju, izrodila v personifikacijo ciničnega uživanja, v figuro, ki ne govori več v imenu ljubezni, marveč v imenu uživanja, je grozljivo spoznanje, ki, čeprav izpovedano v sproščeni in humorni komediji, sili k razmišljanju.

K razmišljanju, ki bi nas utegnilo privedi do spoznanja, da se za Orniflovim humorjem skriva — grenkoba.

Morda celo tragika.

Kajti dehumanizacija — in prav za dehumanizacijo gre — je gotovo globoko tragična.

Zato »Ornifle« ni prišel v naš repertoar samo kot razvedrilo, marveč tudi kot — svarilo.

L. F.